

**SECTION 7
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS;
FINANCE LAW; INFORMATION LAW**

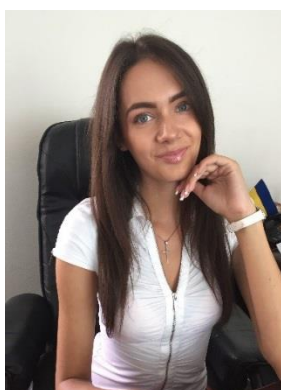
**СЕКЦІЯ 7
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

ФІНАНСОВА СИСТЕМА КРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ¹

Гаруст Юрій Віталійович

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Павленко Богдана Олегівна

*викладач-стажист кафедри адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

В умовах стрімкого та динамічного розвитку людства кількість загроз, які постають перед існуванням держави постійно змінюються. Саме проведення відповідних заходів по нейтралізації цих ризиків створюють складові національної безпеки. Однією з таких, є економічна безпека держави, яка має багаторівневу структуру. До її складу входить низка підсистем, кожна з яких має власну структуру та механізм функціонування.

Відповідно до проведених досліджень структури економічної безпеки держави, в статті зроблено висновок, що в її структурі найголовнішу роль відіграє саме система фінансової безпеки країни. Вона одночасно є і підсистемою, і надсистемою державної економічної безпеки, тому що завдяки їй, фінансова безпека є складовою національної безпеки держави, та одночасно входить до глобальної системи світової економічної безпеки.

Проаналізувавши думки різних вчених зроблено висновок, що фінансова безпека - це механізм захисту фінансової системи країни від зовнішніх та внутрішніх загроз. Де об'єктом захисту виступає фінансова система країни, а суб'єктами фінансової безпеки – міждержавні структури та органи, державні інститути управління економікою, правоохоронні органи країни, фінансові установи, підприємства та організації незалежно від форми власності та громадяни, як власники своїх домогосподарств.

Доведено, що фінансова безпека країни є важливою складовою національної безпеки, а її підтримання є запорукою стабільного існування держави. Визначено першочергові заходи з захисту фінансової системи країни. Наголошено на необхідності, у разі виникнення загрози фінансовій безпеці, задіяти ефективний адміністративно-фінансовий механізм управління бюджетними установами в сфері управління державними фінансами, здійснити перманентний пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів, а також раціонально використовувати кошти, залучені за допомогою державного кредиту, зміцнюючи при цьому довіру до державних цінних паперів. Визначено головним заходом забезпечення фінансової безпеки - економне витрачання бюджетних коштів та обов'язкове посилення контролю з боку держави за їх цільовим використанням, з забезпеченням при цьому збалансованості у видатках та доходах бюджету, а також зменшення державної заборгованості та нераціонального розподілу витрат.

Ключові слова: фінансова безпека, національна безпека, державні інститути, бюджетні установи, правоохоронні органи, фінансові установи, структура економічної безпеки, адміністративно-фінансовий механізм управління.

Harust Y.V., Pavlenko B.O. The financial system of the country as an object of financial security. In conditions of rapid and dynamic development mankind number of threats which appear before the existence of the state, are constantly changing. It is the implementation of appropriate measures to neutralize these risks create the components of national security. One of those is the economic security of the state, which has a multi-level structure. Its membership is included many subsystems each of which has its own structure and functioning mechanism.

According to the conducted researches structure of economic security of the state, the article concludes that in its structure the most important role plays it is the system of financial security of the country. She at the same time is subsystem and supersystem of state economic security, because thanks to her financial security is part of national security, and at the same time it is part of the global system of world economic security.

After analyzing the views of different scholars conclusion is made that financial security is a mechanism of protection of the financial system of the country from external and internal threats. Where the object of protection is the financial system of the country, and subjects of financial security are intergovernmental structures and bodies, state institutions of economics management, law enforcement agencies of the country, financial institutions, enterprises and organizations regardless of type of ownership and citizens as owners of their households.

Proved that the financial security of the country is an important component of national security, and her maintenance is a guarantee of a stable existence of the state. Defined first steps to protect the financial system of the country. Emphasized what is needed in the event of a threat to financial security, get involved efficiently administrative and financial mechanism management of budgetary institutions in the field of public finance management to make a permanent search for new sources of financial resources, in conditions deficit of budget funds as well as rational use of funds, involved from state loan while strengthening confidence to government securities. Determined as the main measure of financial security is an economical spending of budget funds and compulsory strengthened control from the state side for their intended use, with provision while balance of expenditures and budget revenues, and reduction of public debt and misallocation of costs.

Keywords: financial security, national security, state institutions, budget institutions, law enforcement agencies, financial institutions, structure of economic security, administrative and financial management mechanism.

В давні часи, коли почали виникати держави, їй приділялася особлива увага, а перші примітивні державні устрої, заходи з її забезпечення створили складний і забезпечення безпеки суспільства вважали багатогранний процес який можна назвати важливою запорукою процвітання будь-якої національною безпекою країни.

Саа́ме поняття національної безпеки, вперше, було запроваджене Теодором Рузвельтом в 1904 році. Тоді воно мало досить звужене значення та означало лише захист держави від зовнішніх загроз. Але з часом визначення національної безпеки набуло глобальних масштабів та вмістило в себе низку захисних механізмів від державних загроз. Доказом цього є щорічне звернення Президента Сполучених Штатів Америки до конгресу під назвою «Стратегія національної безпеки США».

Серед науковців поняття національної безпеки має безліч визначень тому що, в науці не має єдиного підходу й до самого визначення безпеки. В умовах стрімкого та динамічного розвитку людства кількість загроз, які постають перед існуванням держави постійно змінюються. Саме проведення відповідних заходів по нейтралізації цих ризиків створюють складові національної безпеки. Однією з таких, є економічна безпека держави, яка має багаторівневу структуру. До її складу входить низка підсистем, кожна з яких має власну структуру та механізм функціонування.

Досліджуючи структуру економічної безпеки держави, ми дійшли висновку, що в її структурі найголовнішу роль відіграє саме система фінансової безпеки країни. Вона одночасно є і підсистемою, і над системою державної економічної безпеки, тому що завдяки їй, фінансова безпека є складовою національної безпеки держави, та одночасно входить до глобальної системи світової економічної безпеки.

Відомий український вчений-економіст, професор Загорський В.С. досліджуючи питання фінансової безпеки дав досить влучне визначення цього поняття. На його думку, фінансова безпека держави - це ступінь захищеності фінансових інтересів держави, стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, спроможністю держави ефективно формувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, достатні для задоволення її потреб, шляхом виконання

зобов'язань і забезпечення соціально-економічного розвитку [1, с. 117].

На нашу думку, всі вище перелічені складові можна було б об'єднати в один системний адміністративно-фінансовий механізм забезпечення функціонування держави, а точніше її фінансової системи. Та відповідно визначити, що фінансова безпека - це механізм захисту фінансової системи країни від зовнішніх та внутрішніх загроз. Де об'єктом захисту виступає фінансова система країни, а суб'єктами фінансової безпеки - міждержавні структури та органи, державні інститути управління економікою, правоохоронні органи країни, фінансові установи, підприємства та організації незалежно від форми власності та громадяни, як власники своїх домогосподарств.

Фінансова система країни, як об'єкт державного захисту являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, що мають однорідні ознаки. Залежно від теоретичного погляду багатьох фахівців прихильників економічної теорії, фінансова система будь-якої країни включає в себе такі категорії як "фінанси", "фінансові ресурси", "фінансові відносини" тощо. Звісно, існують й інші підходи щодо визначення цього терміну. До речі, в науковій літературі до цих пір немає єдиної думки щодо визначення поняття фінансової системи.

Так, Джеймс С. Ван Хорн та Джон М. Ваховичмол, провівши дослідження фінансових систем різних країн дійшли до висновку, «що фінансова система – це сукупність низки установ і ринків, які надають свої послуги фірмам, громадянам, а також урядам» [2, с.178]. Приблизно до таких же результатів усвоїхдослідженняхприйшли видатнінауковці П. Роуз і Д. Фрезер. Але вони розглядають фінансову систему країни лише як мережу фінансових ринків, всередині якої діють фінансові інституції, бізнес структури, фінанси домогосподарств та уряду [3,с.62]. Глобально, ці вчені доводять що, фінансова система країни є поєднанням ринків, інститутів та підприємств, які надають всередині країни фінансові послуги або виступають фінансовими посередниками.

Де́що іншої думки упідході до визначення поняття фінансової системи

дотримуються українськi науковцi. Так, видатнi представники київської економічної школи С. Науменкова та С. Міщенко, досліджуючи фінансову систему України, доводять, що саме наведений вище підхід до визначення поняття фінансової системи країни обмежує її роль і призначення в механізмі функціонування держави. Вони зазначають, якщо розглядати фінансову систему лише за функціональним призначенням та структурною побудовою, а не комплексно та всебічно, це звужить її функції та наблизить до поняття фінансового сектору [4, с.40].

Підтвердженням цього є результати досліджень росіян. Вони застосовують досить широкий підхід до структури та побудови фінансової системи країни. Так, Дробозіна Л.А., Окунєва Л.П., Андросова Л.Д. та Родіонова В.М. в своїх працях визначають фінансову систему держави як сукупність різних сфер фінансових відносин, в процесі яких створюються і використовуються фонди грошових коштів. Тому, на їхню думку, визначення фінансова система країни має будуватися за блоками централізованих і децентралізованих фінансових відносин [5, с. 102].

Дещо іншої думки Захарченко С.П., який у своїх наукових працях доводить, що визначення поняття фінансової системи будь якої країни включає в себе сукупність різноманітних фондів фінансових ресурсів, що створюються і використовуються в місцях їх акумулювання з певними намірами економічного і соціального розвитку. [6, с. 314].

При проведенні загальної характеристики фінансової системи країни з позиції економічної науки Т.О. Кізіма, Н.Я. Кравчук та В.П. Горин, дійшли висновку, що структура фінансової системи має бути значно ширшою і включатив себе міжнародні фінанси (валютний ринок, фінанси міжнародних організацій, міжнародні фінансові інституції), державні фінанси (бюджет держави, фонди цільового призначення, державний кредит, фінанси державних підприємств), фінанси суб'єктів господарювання та фінансовий ринок (ринок грошей, капіталів, цінних паперів та кредитний ринок) [7, с. 44].

Цієї ж думки, в своїх дослідженнях дотримується й вітчизняний фундатор трьох найновітніших версій економічної науки Башнянин Г.І., який у складі фінансової системи виділяє: фінанси домогосподарств, фінанси підприємств, державні фінанси [8, с. 334].

За результатами проведених нами, в межах виконання держбюджетної науково-дослідної розробки «Концепція нової інноваційної моделі державного управління фінансовою системою України», наукових теоретичних та практичних досліджень з приводу визначення поняття фінансової системи країни, хотілося б зазначити що фінансова система країни це перш за все юридична категорія. На жаль, але світова юридична наука її вивченню приділяє досить мало уваги, віддавши першість в цих дослідженнях фахівцям – економістам. Такий підхід, на нашу думку, є досить однобоким та стислим. Тому, що фінансова система країни - це багаторівнева соціальна система яка включає в себе врегульовану відповідними правовими нормами держави сукупність усіх наявних сфер фінансових відносин та відповідних суб'єктів таких відносин, які забезпечують збалансоване функціонування та взаємодію цих сфер та здійснюють управління ними.

Фінансова система країни, явище об'єктивне. Це зумовлено тим, що фінансова система виникла з появою держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням. В кожній країні на шляху її розвитку накопичувалося безліч різноманітних проблем та ризиків функціонування фінансової системи, і тому завжди існувала необхідність захисту фінансової системи, тобто застосувалась система фінансової безпеки країни.

Існує безліч відомих зовнішніх та внутрішніх загроз для функціонування фінансової системи країни, що призвели до певних економічних потрясінь. При цьому досить часто ці загрози не залежать від рівня економічного розвитку країни. Яскравим доказом цього є світова фінансова криза початку 21-століття, що за короткий час причинила глобальних фінансових збитків всій світовій економіці. Звісно, що в країнах з

розвинутою економікою рівень фінансової безпеки є набагато вищим ніж в країнах, що розвиваються, і тому економічні ризики для таких країн будуть в рази меншими.

Найбільшим негативним явищем та загрозою розвитку фінансової системи будь-якої країни є відсутність чіткої економічної політики розвитку держави у вищих органах влади країни. Складна політична ситуація в країні, яка досить часто спостерігається після проведення виборів та зміни керівництва країни, призводить до спаду економіки та зменшення доходів населення країни, згортання різноманітних соціальних програм та фінансового зубожіння економіки країни. Прикладів тому безліч, незалежно від економічного стану країни. Так, бюджетна криза в США у 2017 році не давала змоги нормально працювати всім державним установам країни та відповідно завдала величезних збитків американській економіці. Узагальнений аналіз стану фінансових систем різних країн, які пройшли зміну політичних лідерів, свідчить про її незбалансований характер: як за обсягом ресурсів, так і за її вагою у суспільстві. В такій ситуації провідне місце посідають державні фінанси, насамперед бюджет країни, тому що фінанси суб'єктів господарювання перебувають у стадії трансформації, а фінансові інститути перебувають у стадії формування. [9, с. 27].

Також, при забезпеченні фінансової безпеки, уваги заслуговує питання створення в державі потужної групи банків, зменшення податкового тиску на бізнес та впорядкування основних фінансових потоків, тому що раціональна робота всього механізму фінансової системи можлива лише за рахунок належного функціонування кожної її окремої складової та у разі їх синергічного поєднання. Підтвердженням цього є результати багаторічних досліджень Батрименка Б.Б., який зазначає, що саме через фінансову систему відбувається перерозподіл фондів грошових коштів, що обслуговують економічні відносини в країні, починаючи від створення валового внутрішнього продукту і закінчуючи економічними відносинами підприємств і населення [10, с. 16].

Серед основних проблем функціонування фінансової системи країни

слід також відзначити й неефективну систему державного управління, що унеможливило сталість її розвитку. Варто зазначити, що така фінансова система, потребує кардинальних управлінських змін, оскільки особливості її функціонування не відповідають загальноприйнятим цивілізованим нормам і стандартам. Це призводить до неефективної роботи всієї фінансової системи країни, не повного акумулювання її фінансових ресурсів та нераціонального їх перерозподілу між різними сферами економіки держави. В результаті такого неефективного управління в разі зменшується кількість надходження інвестицій в країну, які вкрай необхідні для економічного розвитку та стабільного існування держави.

Розвинена фінансова система є важливою умовою для вирішення будь-яких існуючих економічних проблем держави та суспільства, серед яких особливо актуальними стають необхідність оновлення застарілих основних фондів і фактичне створення нової соціальної, дорожньо-транспортної та житлово-комунальної інфраструктури життєзабезпечення. Найбільшої ефективності фінансова система держави досягає тоді, коли відлагоджена та законодавчо закріплена діяльність кожної її ланки [11, с. 99].

Тому одним із найголовних заходів для забезпечення фінансової безпеки країни, стає пошук шляхів збалансування фінансової системи держави. Але практично завжди це довгий та тернистий путь. Так, на загальнодержавному рівні робляться політичні спроби термінової розробки, затвердження та виконання державного бюджету, які, досить часто, призводять лише до формальної відповідності, а на практиці — дефіцит та зростання державного боргу. На регіональному рівні ситуація також складається не найкраще, оскільки в різних регіонах дохідна та видаткова частини не співпадають. Звітність та подання інформації до реєстру банками не має досконалих механізмів оперативності і прозорості, це зумовлює високий рівень несприятливого вибору і морального ризику, що впливає на розвиток фінансової системи [12, с. 17].

Тому до забезпечення фінансової безпеки країни слід підходити лише

комплексно. Для цього потрібно, перш за все, визначити структуру або модель фінансової системи яка функціонує в країні. Ми згодні з думкою Макаренко В.О., і Прищепчук І.О., які вважають що теоретично фінансову систему країни можна сформулювати як сукупність фінансових ресурсів, згрупованих за різними ознаками:

- за територіальною ознакою (на основі адміністративного поділу країни);
- за галузевою ознакою (на основі поділу економіки на сфери і галузі);
- за ознакою форм власності (державна, колективна, приватна), тощо [13, с. 33].

Але, ми вважаємо, що така структура фінансової системи країни обмежує роль парламенту в законодавчому полі, не дозволяє органам виконавчої влади реалізовувати фінансову політику держави та не дає можливості ефективного управління фінансовими ресурсами держави та суб'єктів підприємницької діяльності. Тому, на наш погляд, найбільш обґрунтована і практично реалізована буде думка багатьох науковців про формування фінансової системи за внутрішньою і організаційною будовою.

Так, за внутрішньою будовою фінансова система країни становить сукупність взаємозв'язаних між собою фінансових відносин, які формують і використовують доходи через відповідні фонди, а також відображають форми і методи розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту. Фінансова система за організаційною будовою складається з сукупності фінансових органів та інститутів, що спрямовують, управляють та контролюють грошові потоки [14, с. 241].

Структура фінансової системи країни як об'єкт забезпечення фінансової безпеки складається, на нашу думку, з таких основних елементів, як:

- Міжнародні фінанси країни;
- державний бюджет;
- спеціальні цільові фонди;
- регіональні та місцеві фінанси;
- фінанси фінансових установ;
- фінанси державних підприємств,

установ та організацій;

- фінанси суб'єктів підприємницької діяльності;

- фінанси домогосподарств.

Структура регіональних та місцевих фінансів визначається державним устроєм та адміністративно-територіальним поділом держави. В Україні це бюджети областей, районів, міст, районів у містах, селищ, сіл. У США до місцевих фінансів належать бюджети штатів, графств, муніципалітетів, округів із закріпленими за ними видатками, джерелами доходів, у ФРН — бюджети земель, громад та міст [15, с. 95].

Досліджуючи фінансову систему країни ми доводимо, що вона складається з сукупності певних фінансових відносин, які регулюються відповідними фінансово-правовими нормами та виникають в діяльності відповідних фінансових установ, за допомогою яких держава накопичує, розподіляє та використовує грошові фонди, як централізовані, так і децентралізовані. Тому, як зазначає Мирослав Артус, однією з основних проблем нестійкості фінансової системи країни є відсутність належного державного контролю. Оскільки останній є важливою функцією держави, яка забезпечує адекватні умови для функціонування фінансової системи країни, а дефіцит належного контролю призводить до зловживань та порушень у сфері фінансових відносин [16, с. 115]. Особливу увагу доцільно приділити питанню недосконалості діючих нормативно-правових документів, що забезпечують неефективний контроль за суб'єктами фінансової системи держави та розумній відповідності розмірів фінансових санкцій, що мають застосовуватись до порушників у разі їх порушення.

Враховуючи вищевикладене, ми хотіли б зазначити, що обов'язковим кроком забезпечення фінансової безпеки держави має стати досконалий та дієвий адміністративно-правовий механізм запровадження фінансового контролю в країні. Саме такий механізм державного контролю за розподілом фінансів стане запорукою ефективного функціонування державних фінансів та посилить престиж країни перед світовою економічною спільнотою. Одним із варіантів запровадження якісного контролю за діяльністю суб'єктів фінансової системи країни може бути

використання прогресивного світового досвіду провідних країн світу таких як Велика Британія, Німеччина, Японія щодо створення єдиного регулятора (мегарегулятора) фінансової системи. Як зазначають науковці за допомогою останнього, стане можливим уникати протиріч у сфері контролю за фінансами та сформується надійний базис для інтеграції країни у світову фінансову систему [17, с. 136].

Для розв'язання зазначених питань, на нашу думку, також необхідно запровадити дієвий контроль з боку правоохоронних органів за витрачанням суб'єктами фінансової системи країни державних та публічних фінансів з належним відслідковуванням основних грошових потоків. Це дасть змогу зменшити навантаження на державні фінанси та призведе до їх економії. Водночас обов'язковим має стати зменшення обсягів зовнішніх та внутрішніх запозичень для покриття бюджетного дефіциту.

Також, для покращення стану фінансової системи країни необхідно переглянути ключові напрямки стабілізаційної політики її уряду, а саме: забезпечити розвиток механізму страхового пенсійного забезпечення та медичного обслуговування, а також страхових випадків фінансування отримання вищої освіти. Все це полегшить навантаження на державний бюджет та сприятиме вдосконаленню функціонування фінансової системи країни [18, с. 83].

Отже, враховуючи вищевикладене, ми доводимо, щона забезпечення фінансової безпеки країни впливає чимало факторів, які потрібно вирішувати, аби не допустити економічного застою та розвитку кризових явищ в середині фінансової системи країни. Ми згодні з більшістю науковців, які вважають, що для нормального функціонування фінансової системи держави, необхідно, по-перше — налагодити функціонування грошової, кредитної, банківської систем. По-друге — всі сфери фінансів і їх ланок, діяльність органів та інститутів, які функціонують в сфері фінансів необхідно вдосконалити. Стратегія і тактика реформування фінансів має полягати у поступовій реструктуризації, яка передбачатиме подальшу трансформацію [19, с. 324].

Підсумовуючи вищевикладене можна сказати, що фінансова безпека країни є важливою складовою національної безпеки і її підтримання є запорукою стабільного існування держави. Щодо проведення першочергових заходів з захисту фінансової системи, слід зазначити, що необхідно задіяти ефективний адміністративно-фінансовий механізм управління та діяльності бюджетних установ в сфері управління державними фінансами, здійснити перманентний пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів, а також раціонально використовувати кошти, залучені за допомогою державного кредиту, зміцнюючи при цьому довіру до державних цінних паперів. І найголовніше — це економне витрачання бюджетних коштів та обов'язкове посилення контролю з боку держави за їх цільовим використанням, забезпечуючи при цьому збалансованість у видатках та доходах бюджету, а також зменшення державної заборгованості та нераціонального розподілу витрат.

Література:

1. Фінанси: навч. посібн. / В.С. Загорський, О.Д.Вовчак, І.Г. Благун, Д.З. Чуй. – 2-ге вид.. – К.: Знання 2008. – 247 с.
2. Чугунов І. Я. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / І. Я. Чугунов. – К. : Акад. фін. упр., 2009. – 471 с.
3. Финансы : учеб. пособие / Р. Б. Чейз. – Пер. с англ. – М. : Вильямс, 2000. –362 с.
4. Науменкова С. В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури : монографія / Науменкова С. В., Міщенко С. В. – К. : УБС, ЦНД НБУ, 2009. – С. 384.
5. Кірейцев Г.Г. Гроші, фінанси та кредит: Навчальний посібник / Г.Г. Кірейцев. – К.: Право. – 2011. – 315 с..
6. Захарченко С.П. Финансы: підручник. (Розділ фінансовий механізм) / С.П. Захарченко. – К.: Право, 2004. – с. 415.
7. Фінанси зарубіжних країн: [навчальний посібник] / Т.О. Кізіма, Н.Я. Кравчук, В.П. Горин та інших. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 287 с.
8. Финансовое право: учебник / Е.У Грачова, Г.П. Толстопятенко. – М.: Велби, 2003. – 536 с.
9. Латковська Т.А. Поняття та структура сучасної фінансової системи України / Т.А. Латковська. К.: Університет 2005. – с. 27-32
10. Батрименко Б.Б. Проблеми функціонування фінансової системи України // Б.Б. Батрименко, Наукові праці НДФІ, № 1-2, 2004р. – с.15-19.
11. Ареф'єва, О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки [Текст] / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 98–103.
12. Львовичкін С. Трансформація та розвиток фінансової системи України / С. Львовичкін, В. Опарін, В. Федосов // Ринок цінних паперів. – 2003. – № 1- 2. – С. 13-24.
13. Макаренко В.О., Прищепчук І.О. Побудова моделі фінансової системи України на основі системного підходу // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 31 – 38.
14. Фінанси: Підручник / За ред.С.І. Юрій, В.М. Федосова — К. : Знання, 2008. — 611 с.
15. Василенко Л.І. Фінанси : навч.посіб. /Л.І. Василенко, А.В. Василенко; за ред. Л.І. Василенко. – К. : КНТЕУ, 2003. – 199 с.
16. Артус М.М. Фінанси: навч. посібник / Артус М.М. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 198 с.
17. Єгоров В.О. Ресурси фінансової системи і стратегія економічного зростання / В.О. Єгоров // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 133-142.
18. Ващишин А.М. Фінансова система і соціально-економічна стабільність / А.М. Ващишин, Л.А. Яремко // Фінанси України. – 1999. – №10. – С. 80-88.
19. Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових відносин: Монографія / [В. Г. Дем'янишин, В. В. Дем'янишин, Т. Д. Сіташ та ін.] ; за ред. О. І. Марченко. – Тернопіль: Крок, 2011. – 556 с.

